Sara Llorens i el seu Rondallari. Una dona fent treball de camp a començaments de segle

Josefina Roma*
Dolors Marin*

El paper de les dones, com a folkloristes ha estat poc estudiat, malgrat els exemples magnífics que mereixen estar en primera fila de tota història d'aquest moviment d'estudi i recerca de la cultura popular. Voldríem reflexionar des d'ací sobre l'obra i la personalitat de Sara Llorens (Lobos, Argentina, 1881-Perpinyà, 1954), que destaca sobre el panorama del seu temps i , encara avui, la seva obra ens comunica la gran força intel·lectual i humana amb que va ser feta.

Sara Llorens va néixer a Lobos, Argentina, de pares catalans. Va tornar de molt jove a Barcelona on va estudiar Magisteri, Música, Belles Arts i també a l'Escola d'Institutrius i altres carreres per a la dona. Allí va conéixer a Rossend Serra i Pagès del qual seria deixebla i continuadora. A 1900 Sara Llorens coneix el que després serà el seu marit, Manel Serra i Moret, el gran polític socialista. Més tard, a 1902, contrau una greu malaltia que derivarà en tuberculosi i que l'acompanyarà fins el final dels seus dies. Aquests seran els seus eixos vitals. La malaltia amb la que conviurà però amb la que lluitarà com una veritable heroïna de rondalla, per l'amor de la seva vida, Manel Serra i Moret. El seu Mestre, Rossend Serra i Pagès, li obrirà uns camins de recerca i de comprensió de la cultura popular, i el poble de Pineda, en el que passaria tantes temporades es va convertir en el laboratori i en el treball de camp.

Quan el folklorista Rossend Serra i Pagès(1863-1929), va iniciar el seu ensenyament de la «nova disciplina» del Folklore a 1901, en l'Escola d'Institutrius de Barcelona, ja feia 8 anys que impartia classes de geografia, llengua i literatura catalanes en la mateixa institució. El cert és que va obrir un camí nou i una sensibilitat nova entorn d'aquests estudis i tota una escola entre les seves deixebles. R.Serra i Pagès va impressionar desseguida tot aquell estol de noies benestants, pertanyents a famílies que tenien cura de les inquietuts intel·lectuals de les seves filles. En totes les seves declaracions i memòries destaquen la figura del mestre amb carisma, que les va entusiasmar en una tasca de recerca a la que elles podien accedir com a dones.

R. Serra i Pagès diria més tard, que una noia era la persona ideal

* Universidad de Barcelona.

©Universitat de Barcelona

per a fer recerca de camp, perquè tenia obertes les cases que es barraven a la vista d'un «senyor desconegut». Podien preguntar a les mestresses de les cases sense aixecar sospites d'intromissió, i degut al seu sexe, i al seus suposats sentiments maternals, podien preguntar a la mainada. Fins i tot, els homes no gosarien en negar-los-hi una resposta. Això no era una suposició, ho havia experimentat des dels primers treballs que va fer fer a les seves deixebles en els dies de vacances. Serra i Pagès va arribar a dir, que conseguien més informació en uns dies que ell en mesos. Tant valor va donar a la tasca de la dona com a folklorista, que en les seves conferències hi havia sempre una crida a les noies per a que es comprometessin en aquesta recerca.

No hem de pensar, però, en una actitud reivindicativa o feminista com a guia d'aquesta apertura en el camp del folklore. En tot cas, vindria més per la professionalització que no pas per la recerca, que va ocupar sovint un paper d'auxiliar en el treball central com a mestres i educadores. Es simptomàtic i incita a la reflexió com un col·lectiu marginat fins feia poc en les files acadèmiques és elogiat per la seva tasca en un camp de recerca també marginal, el del folklore, al que molts veien com la germana pobra de les branques del saber. Els mateixos folkloristes masculins estaven lluitant per un reconeixement a nivell d'ensenyament reconegut oficialment. S'ha dit moltes vegades que el folklore no va entrar a la Universitat de Barcelona fins que T.Carreras i Artau el va introduir amb J. Mª. Batista i Roca pels voltants de 1910. Això no és del tot cert, ja que des del primer moment, el folklore el van conrear molts universitaris, adhuc catedràtics: Pau Piferrer, M. Milà i Fontanals, Marian Aguiló, Pau Bertran i Bros i un llarg etc. però sempre a l'ombra d'una altra disciplina acadèmica, mai com ensenyament propi. En aquest sentit, R. Serra i Pagès va ésser el primer en anomenar un ensenyament «Folklore». Als ulls de molts intel·lectuals, encara era més un divertiment patriota fruit d'un sentimentalisme romàntic i autodidacta. El que es recollia no eren grans peces artístiques, sino cançonetes, errors i ignorància popular, sovint magnificats com a saber popular. R. Serra i Pagès, se'n queixa moltes vegades d'aquest menyspreu dels que identifiquen l'objecte d'estudi amb els estudiosos. Ja que estudiaven classes marginals, ells també ho eren. I és en aquest punt que hem de veure la bona acollida del Folklore entre les deixebles de R. Serra i Pagès. Aquest mestre no era realment un autodidacta encara que havia encetat aquest i molts altres ensenyaments de manera alternativa en el Centre Excursionista de Catalunya o en la ja esmentada Escola d'Institutrius. Havia arribat per dues vies als seus coneixements de Folklore. Per una part, des del Centre Excursionista havia contactat i continuat la recerca folklòrica com a tasca de recuperació patriòtica, però el seu contacte amb la bibliografia europea i les grans escoles europees de Folklore l'havien posat en una lí-

©Universitat de Barcelona

nia d'homologació amb els avenços d'aquests estudis. Per altra part, el seu contacte amb l'Antropologia entesa per ell com una conseqüència dels estudis de Geografia, li va proporcionar un marc teòric general de referència pels seus estudis locals.

Més enllà del carisma de Mestre, reconegut en tots els escrits de les seves i seus deixebles, hi ha l'apertura a un camp nou, el Folklore, la recerca del qual repercutia directament en el coneixement del pais que la seva tasca pedagògica els demanava. Com deiem adès, un camp marginal, però que a través del mestre havien copsat en tot el seu rigor científic, era el camí per on podien manifestar-se com a investigadores les dones que eren relegades també a un saber marginal. Serra i Pagès els mostrava com no es tractava sols de recollir materials, com havien fet tants folkloristes catalans, sino de contribuir amb la recerca local a la ciencia universal. Les llegendes o les rondalles locals, a més de ser importants pels propis actors, ho eren en la mida que contribuïen a esclarir problemes científics sobre la Humanitat i els estudis socials. Sara Llorens ho reconeix així en la introducció al seu Cançoner de Pineda:

> «I en remerciar a tots, no podem deixar d'evocar la noble figura de primer terme: el gran folklorista que per sí sol, pot dir-se, va omplir durant anys en nostra terra el camp del folklore científic. En Rossend Serra i Pagès, perdut malauradament per a Catalunya fa poc més d'un any. Ell va ésser el nostre Mestre, i per tant l'inspirador de nostra tasca». *El Cançoner de Pineda*. Barcelona, 1931, pp. 6.

Una de les característiques metodològiques dels ensenyaments de R. Serra i Pagès que diferencien el seu treball del d'altres folkloristes, és que per primera vegada, els informants tenen un lloc destacat en el mateix treball. La personalitat dels informants queda retratada en els quaderns de camp així com la marxa i dificultats de la recerca. Sara Llorens seguirà aquesta línia plenament, afegint-hi a més, una gran sensibilitat en el tracte. Les descripcions i fotografies dels informants apareixen de forma exhaustiva, en la seva obra *El Cançoner de Pineda*, i les llistes d'informants per l'obra inèdita de *El Rondallari de Pineda* estan escrupulosament detallades en els seus manuscrits. A diferència d'autors anteriors, com Pau Bertan i Bros (1853-1891), que tot i estimar el poble on feia la recerca, cosa que traspúa en totes les seves descripcions, s'escusava de no recordar el nom dels cantors, perquè segons ell, tothom hi participava en les cantades i això reflectia que era el poble el subjecte del folklore i no l'individu[1]. Sara Llorens com el seu mestre, pertanyen a un moment en que molts dels tòpics del Folklore cauen davant de l'evidència del treball de camp. Així es dedica una atenció creixent a l'individu com a

1. Bertran i Bros. *Cançons i Follies populars inèdites recollides al peu de Montserrat*. Barcelona, 1885, pp. 34 i ss.

©Universitat de Barcelona

locus de la creació i la innovació. El poble deixaria doncs d'ésser aquell subjecte col·lectiu que rebia la inspiració de la mateixa terra en la que estava arrelat. Al mateix temps, però s'inicia un respecte per a la gent de la que es treu la informació, que deixen d'ésser uns simples i a vegades indignes portadors dels tresors de la tradició, per a convertir-se en col·laboradors entusiastes fins i tot en la reflexió sobre la pròpia cultura. En aquest sentit, els descendents d'aquells informants m'han parlat de Sara Llorens com d'una persona de sensibilitat exquisida amb la que col·laboraven tot disfrutant de vetllades culturals inoblidables per el poble de Pineda.

Sara Llorens descriu així a una de Rita Bagó, una de les seves informants sobre la cultura de Pineda, i sobretot, de la seva música:

> «Rita Bagó, més ben dit, Rita Basart de Bagó o Rita de cal Sort.- Espardenyera, d'uns 60 anys. Dona de molt caràcter i serietat. Pesava sobre ella per viduatge el càrrec d'un obrador d'espardenyeria, i el desempenyava amb notable encert. Cantava molt, i quan algú n'hi feia esment, ella contestava que 'no sabia pas que estigués cantant'. El cantar li era una necessitat i un alleujament». (1902). *El Cançoner de Pineda*, Barcelona, 1931, p. 14.

Una altra característica ens fa veure la modernitat metodològica de Sara Llorens que l'allunya d'aquells primers reculls folklòrics del s. XIX i de molts dels seus coetanis. En la introducció es dedica a posar de manifest tot el seguit d'entrebancs pel que ha passat el seu treball de camp i el seu plantejament. D'aquesta manera adverteix de les possibles mancances però també sabem el que podem esperar. No tracta d'amagar les dificultats de la transcripció etnomusicològica, i per això no es conforma amb la transcripció simplement musical que tracta de reduir a la normativa de Conservatori tot el que sent, de manera que deixa perdre per a sempre les peculiaritats del patrimoni musical atribuint-ho tot a defectes del cantant. Sara Llorens no para fins que troba el músic amb la sensibilitat necessària per a seguir la seva metodologia.[2]

El llarg temps transcorrecut entre els primers treballs de camp i la elaboració de les seves obres, degut a la seva malaltia no van ser mai obstacle per anar completant les informacions que tenia en el lloc on es trobés, així inclou entre els seus manuscrits del rondallari un treball comparatiu amb les rondalles de Canaries on va anar per motius de salut.

L'objectiu final de la seva obra no era la literatura oral, o el cançó-

2. I nosaltres, encara que incapaços de fer la feina d'ells, compreníem que no n'hi havia prou amb interpretar i grafiar les notes i els ritmes, sinó que, absent en l'anotador l'esperit de comprensió, quedaven les tonades interpretades molt deficientment, i àdhuc, a voltes (cal dir-ho), falsejades: de bona fe, això sí, i amb interpretació legal i tot, però falsejades. El Cançoner de Pineda. Barcelona, 1931, p. 10

©Universitat de Barcelona

ner, com a peces independents sino que es proposava fer una monografia de la cultura total de Pineda (Maresme, comarca veïna de Barcelona). Amb això tractava tant de fer una obra útil a l'estudiós, contribuint a la construcció de la teoria general, com d'ésser útil al mateix poble que se li va entregar al seu projecte.[3] En aquest sentit, Sara Llorens actúa de manera molt semblant a un altre folklorista anterior, Cels Gòmis (1841-1915). Ambdòs estaven compromesos en una acció pedagògica de les classes subalternes per la seva ideologia política. Cels Gòmis era anarquista i Sara Llorens participava d'una militància socialista, tot fent costat al seu marit, el polític Serra i Moret.

Aquests dos folkloristes comparteixen una actitut activa envers la cultura popular. Per una part defensen la fidelitat del recull de la totalitat de la cultura amb finalitat científica.[4] Altres autors barrejaven el seu interés pedagògic amb el treball científic i així no enregistraven o disfressaven i manipulaven tot el que els semblava incorrecte, escandalós o sense qualitat, al seu criteri, de manera que ja no es podia reconstruir. Fins i tot Pau Bertran i Bros, ja esmentat, quan pel seu tarannà científic es veu obligat a recollir cançons carnavalesques, un poc pujades de to, només en dona una petita mostra perquè es conegui com són, però no les vol transcriure totes i dona un seguit d'excuses als lectors, no fos cas que el prenguessin per inmoral.[5]

Sara Llorens tenia molt clar que calia fer un arxiu total de la cultura, sense manipular-la ni silenciar-la, però també era conscient de que no es podia idealitzar la cultura popular, pel sol fet de ser popular, perquè era un reflexe de les contradicions en que havia de viure el poble.

> «Hem de separar acuradament la part perpetuable de la indesitjable (rutines, privilegis, trabes del pensament, banalitats, etc.) per arreconar absolutament aquesta i utilitzar la primera, injectant-la amb amor a l'ideal de la societat que està neixent». *El Cançoner de Pineda*, Barcelona, 1931, p. 8.

El seu concepte de tradició tampoc l'acosta als folkloristes del seu temps. Ben al contrari, recull llegendes contemporànies i cançons que no haurien figurat en cap antologia folklòrica, per massa recents:

> «Hi ha algunes cançons que estaven en boga entre 1860 i 1870... N'hi ha que tenen no sols la lletra d'aquella època recent, sino la tonada i tot. Hem dubtat molt sobre si valia o no la pena de que figuressin en

3. El Folklore... ha d'ésser considerat baix dos aspectes: 1er, com a material d'estudi científic... 2n, com a element cultural ètnic dins les noves nivelladores ideologies socials. *El Folklore de Pineda*. Barcelona, 1931, p. 8.

4. Jo crec que ningú te dret a alterar ni poch ni gens las produccions populars, si las vol donar com a tals, puig no es adulterantla com arribarem a coneixer la lliteratura oral del nostre poble. *Lliteratura Oral Catalana*. L'Avens, 1884, p. 244

5. Bertran i Bros, op. cit. p. 43

©Universitat de Barcelona

aquest Cançoneret: i al capdavall hem decidit posar-les-hi, no sols perquè han estat populars, i qui sab si també seran perpetuables, sinó perquè en ell hi hagi mostra de la musa popular pinedenca de totes les èpoques». *El Cançoner de Pineda*, Barcelona, 1931, p. 13.

La publicació del seu Cançoner de Pineda, la primera part del que havia d'ésser el conjunt de la recerca monogràfica de Pineda, ens és avui dia d'una gran utilitat perquè ens explica molt més que les notes inèdites, on està contingut el seu treball. En aquestes, fa observacions i relaciona sobretot, de forma erudita els temes universals amb la peculiaritat local, però el seu pensament, les seves reflexions no estan redactades en les seves notes, les reservava per a la redacció definitiva. Per això hem de fer referència contínua a aquella obra, perquè ens il·lumina els objectius i la metodologia emprada en el Llegendari inèdit.

L'obra del Llegendari, era filla directa dels ensenyaments del seu mestre R. Serra i Pagès, que veia en les llegendes una història popular paral·lela a la història oficial i que va dedicar molts anys a la recerca del corpus llegendari de Catalunya. Sara Llorens recollirà un fons que avui és un testimoni de la gran riquesa de llegendes i rondalles locals, moltes oblidades i negligides per l'aculturació rondallística que ha sofert Catalunya, com tants altres pobles d'Espanya davant del prestigi dels reculls dels germans Grimm, de Perrault, de les antologies europees que des del segle XIX ens han desprestigiat les nostres versions locals de rondalles universals, comparables en la seva riquesa i complexitat a alguns dels reculls d'Afanasiev en Rússia. La manipulació ideològica dels llibres de rondalles destinades a infants i finalment les pel·lícules de Walt Disney han acabat per silenciar aquest patrimoni. L'obra de Sara Llorens ens descobreix un món que altrament no hauriem sapigut de la seva existència. Va fer d'anella entre la tradició viva i unes generacions que han callat per a no llastrar els seus fills amb una càrrega per a la memòria que consideraven que no els serviria per a la vida moderna.

Avui, quan descobrim aquesta part del nostre patrimoni, comprenem fins a quin punt tenim de modificar la opinió general sobre el conservadurisme i parcialitat de la tradició oral. L'equilibri i complementaritat del rondallari se'ns presenten com una troballa que hem de donar a conéixer. Potser on es fa més evident és en la participació d'ambdòs gèneres en el protagonisme i en les qualitats d'heroi. Les rondalles on una noia pren les decisions correctes i guia tota la narració amb valentia fan costat a altres històries en que el príncep posa el final feliç a les peripècies de l'heroïna.

Ens agradaria destacar el paper de la minyona que s'enfronta als lladres i assassins així com les varietats de Ventafocs recollides en el mateix poble de Pineda entre les que s'inclou una, la del Gegant, en que el que fa de Ventafocs és un noi, «el tinyòs».

©Universitat de Barcelona

El cicle de la minyona valenta està representat per «L'home de la mà de goma» i «Els dos germans i els lladres». En ambdúes, la heroïna arriba a matar tots els lladres i no sols mostra astúcia sino valentia. En «L'home de la mà de goma» tres noies són advertides per la seva mare de que no deixin entrar a ningú mentres ella és fora. Dos d'elles, contra el parer de la tercera recullen una velleta que demana almoina. Aquesta els dóna una figa a cada una que conté una substància adormidora. Mentre les dúes imprudents se la mengen i cauen adormides, la tercera només ho fa veure i veu com la falsa vella, que és un lladre crida als seus nou companys. Abans que aquestos intentin matar-les, ella els matarà i al seu capità li tallarà la mà que havia ficat per la gatera. El capità jura venjança i al cap d'un temps apareix com a pretendent de la noia. El pare, que no fa cas a les advertències de la filla que l'ha reconegut per una mà postissa, de goma, la hi dóna en matrimoni. El capità la porta a un mas on vol matar-la, però ella, ajudada per una dona, fa veure que va a rentar la roba al safareig i per a simular el soroll de la pala de rentar, lliga una gallina que bat les ales sobre de l'aigua, mentres ella aprofita per fugir fins el camí ral on demana ajut a un traginer de carbó per a que l'amaguin dins d'un dels sacs. Finalment es casa amb el traginer, però a la nit de noces, el capità dels lladres s'amaga sota el llit per a matar la noia, que el descobreix i el mata.

En «Els dos germans i els lladres», que s'assembla a «Alí Babà i els 40 lladres», un dels germans presencia com els lladres entren a una cova amagada pronunciant unes paraules màgiques. D'ací en vindrà la seva fortuna i la desgràcia del seu germà més ambiciós que es trobat pels lladres dins de la cova i esquarterat. Quan els lladres voldran trobar a l'altre germà i pinten una creu blanca a la porta de la seva casa, la minyona recelarà i pintarà creus iguals a totes les cases veïnes. Quan finalment el capità sap la casa, hi portarà els seus homes amagats en bucois. La minyona, que veu com un bucoi es mou, mana al amo que tirin entre els dos, oli bullent en els bucois, matant així tots els lladres. Finalment, el capità jura venjança i se'n va a Amèrica, però torna i troba la minyona, aquesta vegada servint en un café, ja que l'amo (primer protagonista, substituït per la veritable heroïna) ha mort. El capità invita la minyona, tot planejant matarla. Però la minyona el reconeix i aprofitant que ell aixeca el braç per a beure, ella li arrenca el punyal i el li clava.

En ambdúes rondalles el paper de la noia és el de defensar tota la comunitat. En ella hi ha molta astúcia, però també una valentia que no li fa dubtar a l'hora d'enfrontarse ella sóla a mort amb el lladre, davant de la ignorància o la incomprensió dels homes del seu entorn.

Sense rondalles com aquestes, el nostre patrimoni, no sols s'empobreix, sino que es desvirtúa i desequilibra, perquè ens falten models de referència femenins unes vegades, altres, de qualsevol aspecte de la nostra cultura tradicio-

©Universitat de Barcelona

nal a la que és fàcil titllar de conservadora i immobilista quan se'ns han silenciat els seus aspectes contestataris en els seus testimonis alternatius.

Voldríem cridar l'atenció sobre la necessitat de divulgar i publicar l'extens treball manuscrit realitzat per Sara Llorens. A partir d'entrevistes orals, Sara va recollir bona part dels testimonis d'alguns segments de la vida quotidiana de la vila de Pineda de Mar i els va confrontar amb d'altres informants i amb les seves lectures que abasten una àmplia bibliografia, no tant sols de l'Estat espanyol, sinó també de la resta d'Europa.

La validesa del seu treball rau en que ens permet evocar tot un món desconegut als nostres ulls d'homes i dones contemporanis. Les transcripcions de Sara Llorens, fidels als narradors, ens apropen a l'experiència dels nostres avantpassats gràcies al seu mètode de treball que reflecteix tot el seu entorn a mode de mosaic, ja que les rondalles i llegendes es superposen i complementen i abasten bona part dels actes quotidians de la col·lectivitat.

Fem aquesta reflexió perquè el què valorem aquí és no tant sols el seu esforç en fer un repertori rondallístic —ja prou ric i engrescador per ell mateix—, sinó que Sara ens permet copsar formes del viure del nostre passat més remot. Als ulls de l'investigador desfilen oracions, dites, cançons, noms d'animals —especialment peixos—, les diferents tipologies de les arts de pescar, els vestits mariners de Pineda i un llarg etcètera. Sara Llorens ens pinta un excepcional fresc del seu temps escoltant i reproduïnt les veus dels seus veïns i amics. Aquestes veus són enormement repectades, la seva dicció senzilla apareix amb originalitat i Sara no transmuta les paraules ni vol donar als relats una qualitat literària afegida. Així apareixen amb tota la seva vivacitat i espontaneïtat les veus de Francisca de Ca la Ferrera, la Manuela de Ca la Sileta, el Sisó de la Costa o l'Emília Llorens i tants altres personatges de Pineda.

Hem pogut constatar que bona part dels informants de Sara Llorens són dones. Sara demostra una especial sensibilitat per valorar el discurs femení i l'incorpora com a peça fonamental dins del seu treball. Els espais femenins apareixen i es reconeixen en les transcripcions de Sara, atenta a la veu de les dones, especialment en narracions com les diferents versions de «La Ventafocs»[6], la inquietant visió de «La Mora» o la ja clàssica «Les estisoretes, el cabdell de fil i la pelleta» i les seves variants. En tots ells es descriuen les feines tradicionals de les dones com rentar, escombrar, cuidar el foc, cosir i treballar al bosc.

Les heroïnes de les rondalles tenen poc a veure amb les modernes visions dels contes actuals, ja que

6. No en va les diferents versions de «La Ventafocs», també anomenada la Sucosts, la culdolla o el gat cendrós, foren totes elles narrades per dones entre 1902 i 1904 (Matilde Calabruchs, Agneta Bassar, Rita Bagó i Pepeta Bagó).

©Universitat de Barcelona

no sempre acaben en casoris. En una de les versions de «la Culdolla» la madrastra i la germanastra maltracten tant a la protagonista que la deixen cega i abandonada pel món, fins que gràcies a una velleta recobra la vista i es casa amb el rei; en una altra versió el fill del rei la veu tan bruta i despentinada que dubta de casar-se amb ella, tot i que a la fi manté la seva promesa. En cap versió el final és feliç per a tothom: el algunes la ventafocs tè una filla que és embruixada per l'àvia, que la fa desaparèixer; en adonar-se'n, el rei fa cremar la bruixa. El pare de la protagonista, si apareix ho fa com a ésser passiu. Sovint la fada no és tal sinó la Mare de Déu o una velleta que ajuda la noia a fer la neteja de la casa, la pentina i li dóna una nou o una avellana d'on sortirà un vestit.

Són també les dones qui reciten a Sara Llorens oracions i dites sagrades i profanes. Els relats van des d'aquells lligats a les creences sobre els fenòmens naturals (la lluna, les estrelles, la mar, les seves influències sobre les collites i els animals i els embarassos) a les profecies sobre la fi del món. També apareixen les oracions als sants, les que serveixen per retrobar objectes, per anar al llit, per les ànimes o per entrar al cementiri.

La mar forma part integrant del món de Pineda, amb rondalles pròpies, que barregen la història real de les famílies marineres i les llegendes. Així trobem relats de pirates *moros* «amb el tallant a la mà» que realment assolaven les costes catalanes i segrestaven els mariners i les seves famílies i els feien captius. Apareixen els noms de les diferents embarcacions, els relats de contrabandistes, com aquell descregut que li clavà una unglada a la imatge de la mare de déu del Vilar de Blanes, i que fou durament castigat. Hi ha també relats de pobles submarins o de tresors de galiots com l'«Or dels pirates».

Els manuscrits de Sara Llorens reprodueixen algunes llegendes pseudo-religioses com les que fan referència a Sant Pere «quan anava pel món». Aquestes llegendes, amb un tarannà festiu com «Les Quinquellades de coca» o «Com a Sant Pere se li va pelar el cap», s'apropen a d'altres com «Tres classes d'homes» o «L'estatge de Nostre Senyor i Sant Pere», francament divertides. En d'altres com «El Rei David» la narradora proposa anacronismes de temps i d'espai i el relat es converteix ara en una història «D'un pastoret molt trempat que lluitava contra el gegant Tolício».[7]

7. La narradora, Llúcia Ferrer, dóna una visió angular al 1902, de la que extreaiem aquest fragment del diàleg entre el pastor i el gegant:

«—Aixecat, hem de pelaia, hem de pelaia.

—No em vuy mourer per pelaiar amb un xicot tan paquenyo.

—Au aixecat —feia el noi.»

Anacrònicament, a la rondalla, emmarcada en el relat bíblic, no hi tenen cabuda «l'escopetada que li venten» al soc de llenya que la seva dona havia posat al llit, ni tampoc «el somatén» que acompanya els soldats del rei Saül.

©Universitat de Barcelona

La varietat i l'exhaustivitat del treball de Sara Llorens ens porta les veus dels seus contemporanis, dels membres d'una societat rural del litoral català amb uns alts percentatges d'analfabetisme, que feren dels versos, les cançons, les oracions i de les rondalles, una part integrant de la vida col·lectiva. La rondallística transmetia els valors de generació en generació just abans de les transformacions que la revolució industrial va imprimir en el món de la comunicació.[8]

8. Fonts i Bibliografia

Llorens, Sara. Carpetes de manuscrits inèdits, n. 1 a 27. Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.

A.A.V.V. *Alguns Escrits del Professor R. Serra i Pagès.* Barcelona, 1926.

Bertran i Bros, Pau. *Cançons i Follias Populars inèdites recullides al peu de Montserrat.* Barcelona, 1885, Barcelona.

Gomis, Cels. *Lliteratura Oral Catalana.* Barcelona, 1884.

Llorens, Sara. *El Cançoner de Pineda.* Barcelona, 1931.

©Universitat de Barcelona